

Megengedem bizonyára azt nékic, hogy az hitetlenség legyen kutfé-
je és gyökere minden gonosnac. Mert az első elfakadás az Istentől, az
mellyből ostán egyéb külön való vétkec következne az törvény ellen.
Az mi pedig azt illeti, hogy ők olyanoknak akarnac láttatni, mintha az jó
és gonos czelekedeteket egyfunt mértékben akarnac egymás ellenébe
tenni, az emberek nec igazságokat és hamiságokat azoc ferint mérsékleni
és beczülni, itten kéferitetem tölóc külömbet tartani. Mert az czeleke-
detek nec igazsága az törvényhöz való rökéletes engedelmeiség. Anna-
kokaért az czelekedetec által meg nem igazulhat, hanem ha ebben az en-
gedelmeiségben, mint egy igyenes linea mellett, ugy járandaf egész éle-
ted nec minden idejében. Az mellytől miholt eltávoztál, mindgyárt az
igazságtalanságba estél. Innét megtetzic, hogy az igazság nem egy vagy
kevés egynihány czelekedeteből fármazzéc, hanem az Isten akaratya-
nac egész len és tökéletesen való bétöltésében állyon. Az igazságtalanság-
nac pedig avagy hamisságnac megtiltésének sockal külömb módgya va-
gyon. Mert az ki paraznázkodott avagy lopott, az olyan, egy bün által
halálra köteleztetett: Mert az Isten nec diczó felsége ellen vétkezett, és azt
sértette meg. Eze az mi eskeskedőine abban ütközne meg, hogy né for-
dittyác elméjeket bent lacabnac iméz mondására: hogy Az ki egyben vét-
kezic, az immár mindenic paranczolat ellen vétkeisé lött: Mert az ki az ö-
léft megtiltotta, ugyan azon tiltotta meg az lopástis, &c. Annakokaért ne
láttaséc ez illetlennec, ha mi azt mondgyuc, hogy az halál méltó földgya
akar melly egy bünnékis. Mert minden bün ők méltóc az Isten nec haragjá-
ra és igaz bossú állására. Igen hitvány és izetlen rekefítés lenne pedig, ha
ezt te meg akarnád fordítani, tudniillic, hogy egyetlen egy joczelekedet-
tel megengestelthetése az Isten az emberhöz, holott azonközben sok-
féle bünökkel ötet ingerli és az ő haragját érdemli.

TIZENKILENTZEDIC RESZ.

Az Keresztényi Szabadságról.

Imár az Keresztényi Szabadságról kell tanitást tenni: az mellyet sem-
miképpen nem kell annac elhadni, az ki azt végezte, hogy az Evange-
liomi tudománt rövid summába foglallya. Mert felotte igen sükséges
dolog, az melly nec esmererinelkül az lelki esmeretec mayd semmihöz
kételhede nélkül nem mernec kezdeni: soc dolgokban kételkedne, és
yifásók nec, mindenkor ingadozna és rettegne. Kiváltképpen pe-
dig tol-

dig toldalékja ez tudomány az megigazulásnac, és nem kevés érteke va-
gyon annac erejének igazán való megértésére. Söt az kic az Istent valóban
felic, ebből hasonlithatatlan gyümölcsét véfic annac az tudománnac, az
mellyer az Istentelene és gunyolódó ember ec az ó-trágár befeddekekkel na-
gy fennyen megkarzagnac. Mert az lelki réfegségben, az mellyel ők meg-
ragadtattanac, minden kényeséget megengedne magoknac. Annako-
kaért, idejekorán fordul mostan elő, Annakfelotte használatofis, hogy
ennec bővséges és egyenes megdisputálása, (mert oda fel tölünce egyni-
hanyfor volt róvideden megemlíte) erre az helyre halasztarnéc: mert mi-
holt ember az Keresztényi Szabadságot megemliti, legottan avagy az gonos
kivánságot gerjedne fel, avagy dühösködő rámadafoc indulnac, hogy ha
ember ez ilyen této vázó agyafoknac idején elejeket nem véfi, az kic an-
nélkülis minden jókat gonoságon megvéstegetne. Mert egy réfent
ennek az Szabadságnac sine alatt elvetne magoktul minden Istenhöz való
engedelmeiséget, és magokat nyakra före vetic az elfordult kényeségbe:
Egy réfent haragufnakis, mivelhogy azt alittyác, hogy ez által minden fe-
nyitéc és mértékletesség, minden jó rendelés, és minden dolgokban való
megválasztás elvéteséc és elhagyattaséc. Mit kellyen itt tennünc, ez ilyen
sorongásban rekefítetvén? Buczat adgyunc ké az Keresztényi Szabadságnac,
és ez ilyen veszedelmek nec alkalmatofságát és utat elvegyuc és elrekefítü-
ké? Söt bizonyára, ha ember ezt meg nem tartya, (az mint megmondattott)
sem az Christus, sem az Evangeliumnac igazsága, sem az Lélek nec belső
békesége igazán meg nem esmértetheric. Sockal inkább forgalmassan kell
azon lenni, hogy az Keresztényi tudománnac illy sükséges tzikkelye el ne
nyomattaséc, és mindazáltal eleit kell az önközben venni, az balgatag el-
lenvetélek nec az mellyec innet soktac fármazni.

2 Az Keresztényi Szabadság (az mint én aranzom) három tzikke-
lyből áll. Az első, hogy az hívek nec lelki esméret ec, midön az ő Isten
előtt való megigazulások nec bizodalma kerestetec magokat az Törvé-
nyen fellyül emellyec és felvigyéc, és az Törvénnec egész igazságát elfe-
leytséc.

Mert mivelhogy az törvény, (az mint másutt immár megbizonyi-
tatott) fenkit nem hágy igaznac: avagy az megigazulásnac minden remén-
ségétül kirekefítetünc, avagy az Törvénytől sükség mag Szabadulnunc:
és bizonyára ugy, hogy ember semmi czelekedetre ne nézzen. Mert az
ki azt gondollya, hogy ő nekis kellyen czac valami keves czelekedetecis
hozni az igazságnac elfogására, az semmi módot nem talál, és tizt fel nem

teket; hanem az egész törvénnec adósa tefi magát. Nem kell azért az törvéntemliteni, és az czelekedetek nec minden meg gondolattát felel kell tenni, és egyedül az Isten nec egy igalmasságát kell elfogni, midőn az meg igazulástól vagy on a dolog: Szemeinket is magunkról elfordítván, az Egy Christusra kell néznünc. Mert nem kérdejük ott miképpen vagyunc igazac, hanem, holott hamissac és méltatlanoc legyünc, miképpen tartassunc igazaknac. Melly dolog felől hogy ha bizonyosoc akarnac lenni az lelki esmeretec, semmi helyt az törvénnec nem kell adnioc. Es mindazáltal innét senki igazán azt nem rekesztheri, hogy az Törvény az hivek nec hasonlalan legyen, az kiker ugyan nem sünic azért meg, tanítani, ineni, és jóra indítani, ha hinte az Isten nec tilosféki előtt az ő lelkec esmeretekben semmi helye ninczenis. Mert miképpen ez két dolog igen távol vagynac egymástól; azonképpen minékünk is jól es forgalmatosson meg kell válastanunc. Az Keresztyének nec egész életének, nem egyéb nec, hanem az Isteni felelem nec meg gondolattánac és gyakorlásánac kellene lenni. Mert az meg fentelésre hivatattanac. Ebben helyhez tetött az törvénnec tistti, hogy őket tisttekről megintvén, az fentség nec és artatlanság nac forgalmas követésére indítsa és serkentse. De midőn az lelki esmeretec forgalmaztattnac és nyughatarlanitannac, mint lehessen nékiec kegyelmes Istenec, mit kellyen felelnie, es miczoda bizodalom által állhassanac meg, midőn az Isten nec itéleti eleibe hivattnac: Ackoron nem sükség hogy az törvennyel kezdgyenec hámot verni, sem azt nem kell gondolni mit kívánnyon az ő tollóc: hanem czac az egy Christust kell elejekbe állatnioc; az melly az törvénnec minden tellyeséget fellyülmullya,

Eph. 1. v. 4.
1. Thef. 4. v. 5

Gal. 3. v. 13.
8. v. 1.

3. Mayd egész értelme és summája czac ez az Galatiabéliekhöz írott levél nec. Mert hogy azok az kic azt tanittya, hogy fent Pal abban czac az ceremoniak nac szabadságáért tufakodgyec, bolondmagyarázóc legyenec, az ő erőssitobéfédinac heletből megbizonyitattatit. Az minemüec ezec, hogy az Christus mi éretrünc átocká lott, hogy minket az törvénnec átkátul meg szabaditana. Ismét, álltatoc meg az szabadságban, az mellyel az Christus titeket meg szabaditott, és ne kötelezzetec is meg magatokat solgaságnac igájával. Imé, én Pal mondom, hogy ha környülmeteltette, az Christus néktec semmit nem fog használni. Ismét, az ki környülmeteltette, adósa az, az egész törvénnec, és hiába valóvá lott ő néki az Christus; Ismét, valakic az törvény által akartoc meg igazulni, az kegyelemről elestetec. Az melly mondatokban fent Pal, bizonyára felsé-

felségesb dolog forgat, az ceremoniak tul való meg szabadulásnál. Meg engedem ötömetst hogy ott fent Pal az ceremoniakról álllyon; mert az hamis Apallalockal hartzol, az kic abban munkálkodtanac, hogy az Törvénnec az Christus eljövetelivel eltöröltetec régi árnyekát ismer béhoz zac az Keresztyen anyá fent Egyházba. De ez kérdés nec megfeytésére, felségesb helyek nec kellett meg disputaltatnioc, az mellyekben az egész vishá vonás volt helyhez tetve. Előfent, mivel hogy azockal az Sidoi árnyekockal az Evangelium nac világosága meghomályossitat nec, megmutattya azt, hogy minékünc, az Christusban tellyeséges eltöltése vagy on mind azok nac az dolgok nac, az mellyec az Mosefi Törvénnec ceremoniai által, ugy mint egy árnyec által vóltanac ábrázoltatván. Másodfor mivel hogy azoc az hitetoc, ac kikkel önéki igye vólt ez ártalmas vélekedésben kevertéc az népet, tudni illic hogy az törvénnec ceremoniainac czelekedetei értékes vólnánac az Isten kegyelmenec megérdemlé sére, itt azért legkeményebben azon vagy on, hogy az hivec ne alitsac azt hogy az törvénnec valamely czelekedetivel, sockal kévesbé azzal az külső rongyoskodással rehet nec ferit az Isten előtt az Igalságnac. Es egyfer mind azt tanittya, hogy az Törvénnec kárhoztatásatul, az melly egyébként minden emberekre hajol, az Christus kereszti által szabadultanac meg: hogy az lelki esmeretec tellyeséges batorsággal az egy Christusban nyugodgyanac meg. Az melly hely kíváltképpen ide tartozic. Utófor azt mutattya meg, hogy az Hivec Lelkec esmeretec meg vagy on az ő szabadságoc, midőn azt magyarazza, hogy semmiképpen nem köteleffec az köz ferő dolgokra: az az, mellyeket megtartani, sem paranczolt, sem meg nem tiltott az Isten.

4. Az másodit zickelye az Keresztyeni szabadságnac, melly az elsőből függ, imez, hogy az lelki esmeretec, nem ugy mint az törvény sükségképpen való eltöltéséből kénferitet nec, az törvénnec engedelménec eltöltésére: hanem minekutánna az törvénnec igaja alól felsabadultanac legyen, az Isten nec akarattánac magoc kinyén örömetst engedgyenec. Mert mivel hogy süntelen való röttegesben forognac, valamig len az törvénnec regnálása alatt vadnac; soha az Istenhöz való engedelmességre öt vendetes késülettel nem álkolmaztatnac, hogy ha előb ez ilyen szabadsággal meg nem ajándekoztatnac. Egy példával rövidebben és nyilvabban megérthettyüc hová tartozzanac mind ezek. Az Törvénnec paranczoltattya ez, hogy az mi Istenünk feressüc tellyes szívből, tellyes lélekből; és minden erónkból.

Ez pa-

Ez paranczolatnac bétöltésére szükség az, hogy az lélec minden egyeb értelemtől és gondolatol előfer megüressítéséc, az Sziv minden kívánságoktól megtisztításéc, és minden erőc tehetségec erre az egyre ófve fedessene és vonyattassanac. Az kic egyebec felött igen jól előmentekis az Urnac utában, mindazáltal ugyan mégis igen mefse vadnac ettül az tztől.

Mert noha az Istent fivből, és annac tista indulattyából feretic: de mindazáltal még az fiv és lélec foc resti kívánságoackal vagyon megterheltevé, az mellyec által hátra vonyattatnac és vesfreg állattatnac, hogy sietéséges futással az Urhoz ne mehesse. Jóllehet nagy igyekezettel vágyodnac; de egy réfbent az test az ő erejeket megerőteleníti, egy réfbent azokat az ő maga pártýára vonfa. Mit tegyenec ez aránt, midön érzic hogy semmit kevesbé meg nem czelekedhetnac, mint az törvénc megártásat: Akarjác, vágyodnac és igyekeznec, de nem olly tellyeségeffen az mint illenec. Hogy ha az törvént tekintic, láttachogy mind átkozott, valami czelekedetec kezdne, avagy czelekedni meggondolnac. Senki magát meg se czallya, hogy azt rekessteneje, hogy az czelekedet nem mindgyaralt gonof azért, hogy tellyeségtelen, és hogy ennekokaért ugyan nem kevesbé kedvelli az Isten, azt az mi jó benne vagyon. Mert az holott az törvény tellyeséges fereteter kíván, kárhoztat minden tellyeségtelenséget, hanemha az keménységben enyhittetic meg valami. Annakokaért az kic az ő czelekedetec egy réfbent jonac akarná tartatni, jól meggondollya és fontollya azt; és megtapaftallya, hogy finte azért által hagála legyen az törvénc, mivelhogy tellyeségtelen.

5 Ihon minden mi czelekedetinc, mint legyenec az Törvény átkáncalaja vetterven; hogy ha az Törvényec mértéke ferint próbattatnac meg? Mint kéfithetnec pedig az bodogtalan lelkec akkor örvendetessen magokat valami czelekedetec, midön tudnac azt, hogy átoknál semmit egyebet azért nem vehetnec? Vifontag hogyha ettül az törvénc első kéferítésétül, avagy inkább annac egéfi keménységétől megfabaditaván, hallýac azt, hogy az Istentől Atya engedelmefféggel hivattassanac, akkor az hívónac örvendetessen és nagy bizodalommal felelne, és az ő vesfrelését követic.

Egy summaban, az kic az Törvénc igájával megkötelezettec, hasonlóc az solgákhoz, az mellyekre minden napra bizonyos munka vetetic az ő Uroktul. Mert ezc semmit nem alitnac hogy véghez vittene volna, nemis merne az ő Uroc elejébe menni; hanemha az reájoc vetett

munkát

munkát elvégeztéc. Az fiac pedig, az mellyec az ő Szülejektől tistféségesben és engedelmeffébben tartatnac, nem félne azoknac czac az elkezdett és fél munkátis, söt még az mellyben egynihány fogyatkozás vagyonis elejébe hozni, mivelhogy hífic azt, hogy az ő engedelmefféggéc, és fivöknecc kéff akarattya azoknál kedves fogjon lenni, ha finte nem olly módosfán vittékis véghez az mit akartanac. Illyen fiacnac kelly minékünkis lennunc, és bizonnyal hinnunc, hogy az mi főfogadó engedelmefféggéc, az legfelidséges és engedelmeffébb Atyanac kedves fogjon lenni, akar az melly kised, gyarló és tellyeségtelen legyenis. Az mint azt nekünk megisgeri az profeta által: Kedvezec én ő nekic (ügymond) miképpen az atya kedvez az ő neki solgalo fiacnac. Holott nyilván vagyon, hogy Kedvezni annyit réfen mint megboczátni, és az gyarloságot engedelmeffen fenyedni, holott egyfermind az főfogadó engedelmefféggéc megemlekezc. Nemis kevesé fükseges minékünk ez illyen fiu bizodalom, az mellyélkül mindenekre hiába igyekezunc. Mivelhogy semmi czelekedetec nem tartya az Isten hogy mi ötettistelnoc egyebbel, hanem czac az mi az ő diczfegére leend mi tölunc. Miképpen lehetne pedig az, amaz rettegécc között, holott ember kételkedic abban, hogy ha az mi czelekedetünckel az Isten tisteltetiké avagy haragra ingereltetic?

Malac. 3. v. 17

6. Esez az oka, hogy az Sidokhoz írott levélnecc mestere az régi atyáknac minden jó czelekedetec az Hitre vonfa, azokat czac az Hit ferint bezüllí meg. Ez szabadságrólegy igen fíep hely vagyon az Romaiakhoz írott levelben: holott fient Pál azt erőfstitti, hogy az Bünnec ne kellyen mi raytunc uralkodni, mivelhogy nem az törvény alatt, hanem az kegyelem alatt vagyunc. Mert minekutánna az hiveket megintörte, hogy az bün ne regnálna az ő halandó testökben; és hogy az ő tagaikat ne adnac fegyverül az hamisfágnac, hanem az Istennec ajánlanac magokat, ugymint az kic az halottac közül megelevenittettec legyen, és az ő tagaikat az Istennec adnac igasfágnac fegyverijül: Azoc pedig ez ellen azt vethetnec, hogy őc még az testet hordoznac környül, az melly rakva kívánságoackal, és hogy az bün bennec lakoznec; ez vigasztalást tesfi hozzája, az mellyet az Törvéncé szabaságából véffen; mintha azt mondaná; Hogy noha őc még azt nem érzenec, hogy az bün tellyeséggel eltöröltetett, sem azt hogy tőkelleter igasfág lakjéc bennec, mindazáltal hogy ugyan nem volna okoc arra, hogy félelmeskedgyenec és kicziny hitöcc legyenec, mintha az bünöknecc maradékiért mindenkoron haragos és irgalmatlan Istenecc volna:

Heb. 11. v. 2.

Rom. 6. v. 12.

PPPPP

mivelhogy kegyelem által szabaditattanak meg az Törvénytől, hogy az ő czelekedetec nem annac mértéke ferint próbáltassanak meg. Az kic pedig azt rekeftic: hogy vétkezzünc tehát, mivelhogy nem vagyunc az törvény alatt, tudgyác meg azoc, hogy ez a szabadság ő reájoc nem tartozic; az melly szabadságnac tzillya ez, hogy minket az jóra gerjesszen.

7. Harmadic zikkelye ez az Keresztényi szabadságnac, hogy minket semmi külső dolgoc, az mellyek ő magokban szabadon hagyattanak, az Isten előtt ugymint isteni tiszteletre nem kötelezenc, hogy mi azockal néha szabadgyában elnenc, és néha szabadon elhadnóc. Es ennec az szabadságnac megismeréseis felőtte igen sükséges minékünc. Mert ha ez szabadságunc nem leend, soha nem lehen az mi lelki esmeretinknec nyugodalma, az babonáságnac sem lenne soha vége. Sokaknac ugy tettic ez mainapon, hogy balgatagul czelekedünc, hogy hartzot inditunc az husnac szabad ételéről, az in nep napoknac ülléséről és egyéb ezekhez hasonlókról, az mint ő nekic látzic sem mire kellő dolgokrol. De sockal nagyobb értékű dolog ferog bennec, hogynem mint hinnéc többire mindenec. Mert midőn az Lelki esmérerec egyfer magokat ez ilyen töörbe akaftallyác, nagy hofsu és egyenetlen Labyrinthusban vagy tévelyítő épületbe mennec bé, az honnét ostan nem könnyen jöhetcnc visszä. Ha valaki kételkedni kezd abban, hogyha szabad ő nekilepedökben, ingekben, kezkenökben lennel élni: ez ostan az kender felől sem lehen kételkedésnélkül. Sőt végre abbanis fog kételkedni, hogyha szabad legyene neki czöpüből való vásonnal élni. Mert azt gondollya magában, hogy nem elég jól ehetnéké abrofnélkülis, és kendőnélkülis ellehetne. Ha valakinec az egykevesé gyengélt eb eledel nem látzic megételre szabadnac lenni az olyan ostan az köz kenyért és eledelt sem eheti az Isten előtt czendeféggel; midőn az jut esébe, hogy az ő testét meg ennél aláb való étellelis eltarthatnája.

Ha kételkedic abban, hogy ha merjene jó bort innia, tehát ostan az megnyárlott dohofs bortis alig isssa békeséges és jó lelki esmérettel: végre ostan az legjób és tisztáb vizből sem mér innia. Sőt annyira jut végtére, hogy nagy bünnet tartaná, hogyha (az mint soktac mondani) valami keresztül esett falkán által kellene mennie. Mert nem kitfny hartzámad itt az lelki esmeretekben: hanem ez a visszavonyás: hogy ha kedvesé az Istenec, ha mi ezzel vagy amazzal élünc avagy nem élünc, az kinec akarátynac minden mi tanác kozásinknac és czelekedetinknec előtte kell jáni. Itt némelleyknc feneketlen zurzavar mélységben sükség ragad

ragadtatnioc; Másoknac az Isten kell meg vetniec, az ő félelmét töloc elvetniec, és az ő magok esetivel és romlásával kell urat czinalnioc, holott, ninczen semmi igaz uroc. Mert valakic efféle kérelkedésben keverettenec, akar oc mellyfelé fordullyanec, mindenüt jelenvaló ütközetit és botrányozását láttyác az lelki esmérerec.

8. Tudomén, (ugymond sent Pal) hogy semmi nincz közönséges (holott az közönségesen fentelerlent ért) hanem czac az ki valamit közönségesnec tart. Melly igéckel minden külső dolgokat az mi szabadságunc alá vét: czakhogy ez szabadságnac bizonyos okai legyenc az mi szívünkben az Isten előtt. Ha pedig minékünc valami babonás vélekedés akadéket vét utunkba, mindgyárt megferteztetetec lehen nekünc azoc a dolgoc, mellyec természetekből ő magokban tisztac valánac. Azért tefi azt hozzá; hogy, Bódog az ki magát meg nem itili, abban, az mit bévefen. Az kic pedig kételkedic, hogyha esic, elkárhozott az: mert nem esic hitből. Az mi pedig hiből nincz, bün az. Ez illyen feros korlátoc közört az kic mindeneket bátran merésfelvén, magokat egyebeknél bátrab szívüknec mutattyác, nem de nem messze fordittyáké el az Istenől magokat: Az kic pedig valami résből az Isten igazán félic, mivelhogy ő nekiekis sokat kell lelkec esmereti ellen czelekedniec, az félelem miatt azért elémülnc és fenekre süllyednc. Mindenec azért az kic illyenec, az Istenec semmi adományát nem vesic hálá adással, maga egyedül czac az által fenteltetnc meg mindenec az mi vélec való élésünkre, az mint sent Pal bizonyityta. Olly hálá adást erterec pedig, melly az szívől fármazic, midőn valaki az Istenec jó téteményit és jóvöltat az ő ajándékiban megismeri. Mert sokan közölóc jól értic azt, hogy Istenec javai legyenc az mellyeckel oc élnc, és diczeric az Isten az ő dolgaiban: de mivelhogy magokban el nem hittéc azt, hogy azoc az Istenől ő nekic adattanac, mint adnanc hálát az Istenec ugymint azoknac adójánac? Lattyuc egy summában hovä hajollyon ez szabadság, tudniillic, hogy mi az Istenec ajándékival, az lelki esmérerec minden botrányozásánélkül, és az léleknc megfomoritásánélkül éllünc, arra az mire Istenől minékünc adattanac: melly bizodalommal békeségekis legyenc az mi lelkeinknec, és az ő mi hozzanc bővséges adakozó vóltatis megismerjéc.

Mert itt minden szabadon hagyott ceremoniac befoglaltatnac, hogy az lelki esmérerec azoknac semmi sükségképpen való megtartására ne köteleztessenc: hanem megemlekezzenec arról, hogy

ő nékic az azokkal való éles az Istennek jóvóltából szabadságoc alá vetetett legyen, az mennyiben felebaráttoknac éppületi kívánnya.

9. Jólesünkbe kell pedig azt vennünc, hogy az Keresztényeni szabadság minden ő réseivel egytembe lelki dolog legyen: melly nec ereje és tistti kíváltképpen az félelmes lelki esmeretek nec czendesítésében és az Istenhöz való békeltetésében áll, ha midön azoc az bünök nec megboczanatya felől nyughatatlanoc, és somoruságoc; avagy forgalmatosoc azon, hogyha az tellyeségtelen és az mi testünk nec gyarlóságával megferteztetett czelekedetec az Istennek kedveseké: avagy pedig az közserü dologoc kal való élésmiatt kísértet nec és gyóttretet nec. Annakokaért nem igazán magyarázzac és vésic ezt az szabadságoc, az kic azzal vagy az ő kívánóságoc palástollyac, hogy az Istennek ajandekival az ő gyönyörüségekre gonoful éllyenec: avagy pedig az kic azt alittyac, hogy ő nék nec semmi szabadságoc ne legyen, hanem czac az mellyel az emberec előtt élhet nec: és azzal élven ofstan az erőtlen atyafiackal semmit nem gondolnac. Az első gonoful éléfnec nemével ez mostani időben felötte igen közönségsen vétkez nec. Mayd czac egy sincyen, az ki jószáganc értékből bővköltségő lehet, hogy kedve nem vólna az vendegeskedésre, öltözetre, éppítésre és felötte való fényeskedésre. az ki mindenféle drága pompaskodással egybec felötte ne kívánna láttatofnec lenni: az ki az ő fényességével kíváltképpen való kevélységet ne üzne: Es mind ezek az Keresztényeni szabadságanc fines palástya alatt oralmaztatnac. Azt mondgyac őc, hogy közserü, külömbsegnélkül való dologoc ezec: megvallom én is, czac hogy azokkal ember közép mértékletességgel éllyen. De midön az gyönyörüségek kívánás, az kevély pompaskodás, és az mértékletlen tékozlásoc, igen mefse fágóldanac azokban az dologokban, az mellyec ő magokban egybként vélec élésre fábadoz vólnanac, tehát bizonyára efféle vétkeccel ferteztetet nec meg. Az köz serü dologoc között igen fšep megválastást téfen az fšent Pálnac imez mondása: Az tisttáknac, tistta minden: Az tisttáalanoknac pedig és az hitetlenek nec nem tistta semmi: hanem tisttáalan mind értelmec, és mind lelki esmeretec. Mert miért átkoztatnac az gazdagoc, az kik nec vigasztalásoc meg vagyon, az kic megalégitett nec, az kic mostan nevet nec, az kic az Elefant tetemes ágyakban feküfnec, kic egy fšántó földet az máfikhoz véfnec, az kik nec lantoc, hegedüjoc, dobjoc, és boroc vagyon az ő jólla káfokban és lakodalmokban? Bizonyara mind az elefant tetem, smind az arany es az gazdagságoc, jó teremtett állati az Isten nec, és az emberec nec vélec való élésre megengedett nec, sőt az Isten nec gondvifélése által is ugyan arra rendeltetec: Es sem az nevetec, sem az

Tit. 1. v. 15.

Luc. 6. v. 24.

Amos. 6. v. 14.
Esa. 5. v. 8.

sem az elég évés, sem az uy jófágnac az ő mellé való vétele, sem az hegedük nec lantok nec pengetése, sem az bornac itala sohol meg nem tiltatott. Ez bizonyára mind igaz. De az hól minden nagy bővséggel vagyon, gyönyörüségben élni, magát el meriteni, terhelni, értelmér elméjét jelen való gyönyörködéssel megrésigíteni, és mindenkor uyabbakhoz kápdofni, igen távul vannac mind ezec az Isten ajandekival való mértékletes éléstől. Hadgyac el azért az módnélkül való kívánságoc. hadgyanac békét az felötte való tékozlásnac, vessec el az bivságoc és kevélykedést; hogy az Istennek ajandekival kiki minden tistta lelki esmerettel tisttan éllyen. Midön az elme illyen mértékleteségre intéztetett, megvayon ofrán az igazán való éléfnec regulája és mértéke. Vifšontag az hól ez megmértékülés ninczen, ott czac az kifded és köz költségtévésis oc, és módnélkül való. Mert igazán mondatoc az; Hogy az fšurke kóntós alatt és á darotz postó alatt, gyakorta bársony fšiv és nagy akaratlakic; és néha az draga fšelyem és bársony alá egyigyü alázatofság röytetic. Illyenképpen kiki minden az ő rendiben és állapotában vagy vékonyan, vagy közép mérték fšerint, avagy fényesen éllyen: hogy mindnyájan megemlekezzenec arról, hogy, az Istenről azért éter nec, hogy éllyenec; nem azért hogy zabalodgyanac és dösöllyenec: és az Keresztényeni szabadságanc regulájanc és módgyanc tartásac azt, ha az fšent Pállal megtanultac, hogy az mikben vadnac, azokkal megalégedgyenec; ha tudnac alázatofoc lenni, és fellyeb valóc lenni. Hogyha megtanultac mindenütt és mindenekben, mind megalégedni, és mind éhezni, bővelkődni és fšükséget fšenyvedni.

10. Ez tšickellybenis vétenec többire mindenec, hogy mintha az ő szabadságoc ép és egész nem vólna, hogyha azt az emberec fšemei eleibe nem mutatnac, azzal minden megválastásnélkül elegefség meggondolatlanul él nec. Az melly illetlenül való élés által gyakorta az erőtlen atyafiakat megbánttyac és megbotránkozatttyac. Afféleket sokat látni ez mái napon, az kik nec ugy tettic hogy nem áll keményen az ő szabadságoc, hanemha pénteken való hús étellel jutnac annac birására. Hogy azt megcsic, azon nem feddem: de ez hamis vélekedés nec ki kell az fšivből gyomlaltatni. Mert azt kellene meggondolnoci, hogy az ő szabadságoc kal semmi uy dologot nem fšerez nec és nyernec az emberec fšemec előtt, hanem az Istennél: és hogy fšinte ugy állyon ez szabadság az valamitől maga megtartozásban, mint fšinte az véle való élésben. Szinte igaz elég ha értic, hogy az Isten előtt semmi azon nem áll, akar hufš egyéc valaki, s akar tikmo-

nyat, akar veresbe: s' akar fehér ruhában öltözzéc valaki, Ezzel megoldoztatícaz lelki esmeret, az mellyet illetett annac az szabadságnac jótéteménye. Annakokaért ha ennekutánna egész életekben az hus ételtől magokat megtartoztattyákis, és mindenkor czac egyfinó köntöst viselnekis, ugyan nem kevesébbé léfnec szabadságofoc. Sőt finte azért, hogy szabadságofoc, szabad lelki esmerettel tartoztattyác meg magokat. Felötte igen veszedelmessen megesnec pedig abban hogy az atyafiaknac erőtlenségekre semmi fámot nem tartnac, az kikre olly gondunknac kellene lenni, hogy semmit vakmerőül ne czelekednénc azoknac bántásokra és megsértésekre. Mindazáltal néha áll azonnis valami, hogy az mi szabadságunkis megóalmaztatáséc. Es ezenat megvallom én is. De ebben nagy semmissen való gondtatással kell az módot és mértéket megtartani, hogy az erőtleneket, az mellyeket az Ur valóságossan nekünc ajánlott, meg ne vefsüc, és gondgyokat el ne mulassuc.

II. Itt azért fólloc valamit az botránkozásokrol, miczoda külömbiséget kellyen azokban tartani, mellyeket kellyen eltávoztatni, esmet mellyekkel ne kellyen gondolni; az honaét ember végre nyilván állathassá, ményiben legyen helye az emberec között az mi szabadságunknac. Tetzic pedig énnékem az közönséges részre előftás, az melly egy részt; Adott botránkozásnac, más részt Vött botránkozásnac mond; és tart: Mivelhogy ez előftásnac nyilván való bizonságais vagy az Irásban. és igazán kiis mutatattya az mit jegyez. Hogy ha alkolmatlan rétoházóságból, avagy kényeségből, vagy vakmerőségből rendeletlenül és illetlen helyen czelekedel valamit, az melly által az keveset látott hallott és erőtelen emberec megbotránkoznac, az neveztetit Adott botránkozásnac. Mivelhogy te bűnöd; hogy ez illyen bántódás inditatott legyen. Es minden módon Adott botránkozásnac mondatícaz akarminemü dologban, az melly nec vértke az dolognac kezdőjétül fírmazótt. Vött botránkozásnac az mondatícaz, midön valamelly dolog, az melly egyébként nem gonof, sem alkolmatlanul nem esett, gonof akaratból és az elménec mérges gonofságából az megütkezésnec alkolmatofságata vonyatic. Mert nem adatott itt botránkozás, hanem az visszafordultul értőc véstic azt oknelkül arra. Az botránkozásnac amaz első nemével czac az erőtlenecc botránkoztatnac meg, az másic által pedig az megkefserődött agyuac, és az kevély phariséufoc.

Annakokaért az egyiket nevezzüc Erőtlenecc botránkozásnac: az másikat az Phariséufokénac: és az mi szabadságunkal való élésünket úgy timpo-

timporallyuc, hogy az mi erőtelen atyánk fíanc tudatlanságánac engedgyen: de az Phariséufoc keménykedések nec semmiképpen ne. Mert melly fokat kellyen az erőtlenségnec megengedni eléggé megmutattya fent Pál fók helyeken. Az kic erőtlenek az hitben, azokat (ugymond) felvegyétec. Ismet; Többé egymás felől itéletet ne tegyünc, hanem ebben legyen inkább itéletetec, hogy az ti atyátoc fiát meg ne botránkoztassátoc, avagy esetre alkolmatofságot neki ne adgyatoc. Es fóc töb fava fent Pálnac, ezen értelemben, az mellyeket job azon helyen megolvafni, hogy nem ide helyhezretni. Az summája ez, hogy mi, az kic erőtlenc vagyunc, az erőtlenecc fogvatkozotságokat eltürjüc, és ne kedveskedgyünc magunknac, hanem közölünc kiki minden felebarátyánac kedveskedgyéc az joban való éppületre. Másutt ismet, Meglátsátoc azért, hogy az ti szabadságotoc ne legyen megbotránkoztatására az erőtlenecc nec. Ismet, mindent az mit az méfárékben árulnac, megegyetec, és semmit ne kérdeződgyetec, hogy kedvezetec az lelki esmeretnec; nem mondom pedig hogy az te magad lelki esmeretednec, hanem az másénac. Summa ferint, ne legyetek botránkozásokra, se az Sidoknac, se Görögök nec, se az Istennec gyülekezetinec. Egy helyen ismet, Ti pedig fírelmes atyám fia, szabadságra hivattattatoc, czachogy meglátsátoc, hogy az szabadság által az testnec bűnre alkolmatofságot ne adgyatoc; hanem fíretetből fólgályatoc egymásnac. Így vagy on bizonyára: Az mi szabadságunc nem adott az erőtlen atyafiak ellen, az kik nec minket tellyeséggel fólgájocká téssen az atyafíu fíretet: hanem inkább arra adatott, hogy minékünc, kik nec békeségünc vagy on az Istennel az mi fívünkben, az emberec közöttis békeségben éllyünc. Az Phariséufoknac botránkozásokat pedig mennyire kellyen tartani, azt az Urnac fívaiból tanullyuc, az mellyekkel azt hadgya, hogy azokat utokra boczássuc, mert vakoc, és vakoknac vezetőji. Az tanítványoc megintettéc Urunkat, hogy az Phariséufoc az ő predikatiojában megbotránkoztanac vólna: Arra ő azt felelte, hogy azokat el kellene mulatni, és semmit az ő botránkozásokkal ne kellyen gondolni.

12. De az dolog még bizontalanul marad, hogy ha meg nem tudgyuc, kiket kellyen erőtlenecc tartanunc, és kiket Phariséufoknac: mert ha ez külömbség elvétetec, én nem látom, az botránkozásoc között miczoda szabadsággal való élés maradhasson meg, az melly nagy veszedelmnélkül lehetne. De én úgy aránzom, hogy fent Pál mind tanítással mind példakal elég világossan megmagyarázta legyen azt, mennyire kellyen az mi szabadságunknac vagy megmértékeltetni, avagy pedig botránkozásfális megóalmaztatni. Midön Timotheust Segítőül melléje venné környülmetelteti. Titust pedig nem akarja környülmeteltetni.

Ezec

Rom. 14. v. 7.
ibid. v. 13.

Rom. 15. v. 7.

1. Cor. 8. v. 9.
8. v. 25.

Gal. 5. v. 13.

Matt. 23. v. 14

A. 16. v. 3.
Gal. 2. v. 3.

Ez nem egyenlő czelekedetec: De az Tanácznak és elménec ninczen semmi változása: Tudniillíc, az Timotheusnac környülmértetésében, midőn szabados volna mindenektől, mindeneknec fogájává tötte magát: és az Sidoknac ollyá lött mint a Sidó, hogy az Sidókat megnyernéje: Azoknac az kic az törvény alatt voltanac, ollyanná lött mintha az törvény alatt volna, hogy azokat az kic az Törvény alatt voltanac megnyernéje: Mindenest lett mindeneknec, hogy fokakat idvőségre hozna, az miként másutt írja. Abban vagyon minékünc az szabadságnac igaz meg mertekelése, hogy ha azt hasonnal közép szerben tarthattyc meg. Hová nézett legyen, midőn Titust általánfogva nem akarta környül meteltetni, önnön maga bizonyítja, midőn ilyenképpen ír: Sem pedig az Titus, ki én velem vala, noha Görög volna, nem keferitetött hogy környülmetelkédnéc, az bétolyakodott hamisatyafiakért, az mellyec bé ólakodtat vala, az Christus Iesusban való mi szabadságunknac megkisértegetésére, hogy minket fogságban vihetnénc. Az kiknec czac egy óraiglan sem engedünc, hogy magunkat alájocadtuc volna, azért hogy az Evangeliumnac igaságai nálatoc megállana. Elöttünc vagyon itt az szabadság otalmánac szükségés voltais, midőn az szabadság az hamis Apostaloknac méltatlan kénserítésec által az erőtelen Lelki csmerteknél veszedelembé viteric. Mindenüt forgalmatos gondot kell tartanunc az szeretetre, és felebaráttunc éppületire kell neznünc. Ennékem mindenec szabadoc (ugy mond másutt) de nem hazálnac mindenec. Szabadoc nékem mindenecc de nem mindenec éppitetec. Senki ne keresse az ő magaét, hanem kiki mind az másét keresse. Tellyeséggel igyenes és igaz regula ez, hogy annyiban kellyen az mi szabadságunkal élünc, az mennyiben az mi felebarátunknac éppületire térül: ha pedig acképpen felebarátunknac nem használna, tehát magunkat megtartoztassuc. Tálaltatnac némellyec, kic sicut Pálnac eheségét bévesic az szabadságtól maganac megtartoztatásában, az mellyec mindazáltal ugyan semmiképpen nem vonnyac azt az szeretnec foglalttyára. Mert hogy az önnön magoc nyugodalmára tanácsollyanac és használlyanac, azt akarnac hogy az szabadságnac minden emlékezeti eltemettetnéc. Holott nem kevesbé használlyon felebarátinknac, hogy ha azoknac javokra és éppületekre élünk az mi szabadságunkal, mint finte ha azoknac használttyokra azt bizonyos helyen elmulattyuc és elhalgattyc. De meg kell az Kereszttyén embernec gondolni, hogy ő néki az külső dolgokban az szabad hatalom arra engedtetett legyen, hogy az szeretnec minden tisztire és foglalttyára annyival alkalmatossab lehessen.

1 Cor. 9. v.
19. 22.

Gal. 2. v. 3.

13. Valamit pedig az botránkozásoknac eltávoztatásáról tanítottá, azt én az közserő szabadó hagyott dolgokrol akarom értetni. Mert az melly dolgot szükségesecc megczelekedésre, azokat semmi botránkozástól való félelem miatt nem kell elmulatni. Mert az miképpen hogy az mi szabadságunknac az szeretet alá kell vettetni, azonképpen szükség visontag, hogy az szeretet az Hitnec tisztaságanac alája vettervén legyen. Bizonyára ez arantis az szeretet szerint kell embernec magát intézni; de ugy hogy felebarátunk kedvéért, az Istent meg ne haragitsuc. Nem diczerendő azoknac zenebonás agyaskodásoc, az kic mindent czatépatéval czelekednec, és inkább akarnac mindeneket rakásra rontani; hogynem mint lassan lassan elhárítani. De visontag nem vessem azoknac okakatis, az kic, ha finte az ő példajockal egyebeket ezerttall isteni káromló dolgokra visínekis, mégis azt vetic elő, hogy szükség nékiec ugy tennic, hogy felebaráttyokat meg ne botránkozassac: mintha azonközben felebaráttyoknac lelki csmerteket gonofra nem éppitenéje: kiváltképpen holott az jobbulásnac minden remenfege nélkül azon egyféle sárban keveredvén maradnac. Es ez kellő emberec midőn felebaráttyokat, vagy tudomannyal avagy életnec példájával kellene tanítani, mindenkor azt mondgyac, hogy te yjel kellyen azt éterni, az mellyet azonban merges és ártalmas tévelgesbe meritenec és erősitnec meg. Szent Pál azt mondgya jóllehet, hogy ő az Corinthusbélieket téyjel itatta legyen: De ha ackot az Papista mile ő náloclött volna, valyon áldozott volna e azzalis, hogy azoknac teyjul adná innioc? Semmiképpen nem: Mert nem méreg az téy. Hazudnac azért hogy éternéc azokat, az kiket az hízlekedő sfiny alatt kegyetlenül megölnéc. Es ha megengednökis, hogy ez ilyen látatlanná tévés egy ideig jóvallandó volna, mennyi ideig akarjac tehát az ő teyjel táplálandó gyermekeiket; azon egyféle téyjel fogtatni. Mert ha azoc soha ugy fel nem nevednec, hogy valami közgyenge ételt megfenyvedhessenec, bizony az tehát, hogy soha téyjel sem neveltetnec. Hogy mostan keményebben hozzájoc ne fogllyac, két okoc vetnec akadályt, mert alig méltoc az ő bolyókás tzondorájoc, hogy megtzafoltassanac, mivel hogy minden egészséges értelmüeknél méltan büföttek nccc éreztetnec: annakutánna, mivel hogy én azt kiváltképpé való bővséges írásockal czelekedtem meg, nem akarom itt az előbbi megölt munkat hiába is meg előhozni. Czac ezt tartásac meg az Olvasoc, minemü botránkozásokkal igyekezzec az órdög és ez világ minket elfordítani az Istennec patanczolatitól, avagy megakadekozni hogy ne kövessuc az mit ő ir előnkbe: hogy mindazáltal ugyan bátran előb kellyen mennünc: Annakutánna akar minemü veszedelem erre érkezhennékis, hogy

1 Cor. 3. v. 2.

mindazonáltal minékünc ugyan csak egyfálynira sem szabad az Isten paranczolattatul eltávoznunc, és nemis illic semminemü finy alatt, valamit kezdeni, hanem czac az mit ő megenged.

14. Immár pedig midőn az szabadságnac ilyen drága kővével, az mint előb megirtuc, ajándekoztattanac legyen meg az hívek nec lelke csmereci, és az Christus jó téteményéből azt nyertec legyen, hogy az ceremoniaknac semmi köteleivel kötelesec azokban ne legyenec, az mellyekben őket az Ur szabadosocká akatta tenni, azt állattyuc azért, hogy ezzel, minden emberek nec hatalmoc alól felmenekedrenc legyen. Mert méltatlan dolog volna: hogy avagy az Christusnac szabadon adott jótéteménye, avagy annac hafna az lelki csmerekekrül elveszne. Nemis kell ezt kicziny dolognac tartanunc, az mellyet látunc hogy annyiban állotta Christusnac: Ugy mint, tudni illic nem aranyra vagy ezültre, hanem az ő tulaydon vérére bezüllött. Ugy hogy fent Pal azt merje mondani, hogy hijába való vá tétetnec az ő halála, hogyha az mi lelkeinket emberec igája alá adnójóc. Mert nem tanit egyebet az Galatiabéliekhöz itt levelnec egy-nihány reseiteben; hanem hogy az Christus minékünc meghomályosítanec avagy inkább ugyan előltanec, hogyha az mi lelki csmerecinc, az ő szabadságokban meg nem állanac. az mellyet bizonyára elvesztöttene, hogyha az emberek nec akarattyok ferint, törvények nec és rendelések nec köteleivel, megköteleztethetnec. De az miképpen hogy ez dolog megrudásra felötte igen méltóságos; azonképpen bővségefő és tulaydonab megmagyarázatis kíván. Mert mihelt az emberi ferzések nec elhagyatásáról vagy egy fő mondatc, mindgyarást nagy zenebonac inditnac egy részént az pártütöktől, más részént az rágalmazoktól: mintha egyfermind az emberek nec minden engedelmségec felforgattanec és eltöröltetnec.

15. Hogy azért fenkiez kőbe meg ne utközzec, előfer vegyünc csmünkbe, hogy kétféle Gubernálás legyen az emberben. Az egyie lelki, az melly által az lelki csmerec isteni félelemre és isteni főlglatra tanitatic: Az másic Polgar tarsági, avagy világi, az mellyel az ember, emberségi és polgári erkölcsökre és főlglatokra az mellyekkel az emberec egymásnac tartoznac, tanitatic és oktattatic. Egyéb-ként közönséggel nevezetnec Lelki és világi Törvény főlglatására való hatalomnac, az melly nevezetec nem igen illetlenec annac

megje-

megjelentésére, hogy az első gubernálásnac neme az Lélek nec életére tartozzéc, az másicnac pedig ez jelen való életre valókra legyen gondgya; nem czac az eledelben és ruházatban bizonyára; hanem törvények nec rendelésében, az mellyec ferint akermelly ember az ő életét az emberek között fentül, tisztcségefő, és mértékletefő rendellye. Mert amannac az belső elmében vagy on ülése; ez pedig czac az külső erkölcsöket igazgattya. Az egyiket azért mint egy Lelki őrfágnac nevezhettyü; az másikat világi vagy polgári őrfágnac. Ez kettőt pedig az mint előfirtuc, mindenkor külön kell megnezni, és midőn az egyie gondoltatic meg, az másicnac meggondolattatul az elméket tellycséggel el kell vonni és fordítani. Mert az emberben mayd egy mint két világ vagy on. az mellyec különb királyoktul, és különbözö törvényekkel igazgattathnac. Ez különbözö előfítás arra főlglal, hogy az mit az Evangelium tanit az lelki szabadságról, azt visfő fordultul ne vonnyuc az Polgári Rendelésre: mintha az Kerestycnec az külső gubernálás ferint nem volnánac az emberi törvények nec alá vetteten, mivelhogy megoldoztatván vadinac az Isten előtt az ő lelki csmerec: avagy mintha azért az testnec minden főlglattatul mentségefec volnánac, mivelhogy lélec ferint szabadoloc. Annakutánna mivelhogy azokban az rendelésekbenis, az mellyec az Lelki őrfágra lattatnac tartozni, eshetic valami tévelygés, ezenek közöttis megválast és különbséget kell tenni; hogy mellyeket kellyen igazság ferint valoknac tartani, és ugy mint az Isten igejével egyezők nec: visfontag mellyek nec ne kellyen az Isten felöknél helyek nec lenni. Az Világi Gubernálásról való főlglalra másutt leszen az alkolmatofság. Azonképpen az Egyházi rendelésekről sem főlloc itt semmit, mivelhogy annac tellycséges meg forgatása inkább fog illeni az negyedic könyvbe, az holott az Egyháznac hatalmául leszen az tanitas. Ez disputatió nac azért ez legyen summáló vegezése. Ez a Kérdés, a melly (az mint megmondott) ő magában nem olly igen homalyos, és akadekos, abban késlel meg többire mindeneket, hogy ez Világnac és az Lelki csmerec nec Iülettetele között nem téfnec elég elméssen való megválast.

Annakfelötte nehezebbé téfi ez dolgot azis, hogy fent Pal azt paranczollya, hogy engedni kellyen az fejedelemség nec, nem czac az megbüntetéfert, hanem az lelki csmerecértis. Honnét az következic, hogy az polgári Törvényec által is megköteleztessenec az lelki csmerec. Az melly ha ugy volna, rehat elefnec és oda lenne az mit egykevéslel előt mondtam, és mayd ez után mondoc az Lelki guber-

Qqqqq 2

naláfról. Hogy azért ez czomó megoldoztaséc, előfőer fűkség megtudni, miczoda legyen az Lelki esmeret. Es bizonyara annac megírásat, az önnön nevezetinc eredetiből, és jegyzéséből kell vennünc. Mert az miképpen hogy midön az emberec elméjeckel és értelmeckel fogjac meg az dolgoknac esmerését, onnet mondatnac valamit esmerni; az honnet az esmeretnec és tudásnac neveis farmazic: azonképpen midön bennec vagy az Isten iteletinc megérzése úgy mint melléjcc adott tanubizonság, az melly nem hadgya eltirkolnoci az ő büneiket, hanem őket ugymint bevádoltakat az Istenec itilő féki eleibe állattya: ez ilyen megérzés mondatinc lelki esmeretnec. Mert ez mint egy közepség az Isten között és az ember között.

Mert ez az embernec nem hágy valamit magában elnyomni és reckéteni, az mit tud, hanem anyira kéferéti ötet, hogy az vádolást és az vétket megkellyen vallani. Es finte ezt érti fient Pál midön azt mondgya; hogy az embereknec lelkec esmereti bizonságot téfen, mikor őket az ő gondolattyc vádollyac avagy mentic az Istenec iteleti előtt. Az köz és pufra tudás az emberben ugymint bérekeftetvén vesztég lehetne. De ez tapasztaló megérzés, melly az embert az Istenec iteleti eleibe állattya, az embernec mint egymellette ülő őrizőjül rendelterett, ki minden ő titkaira fámot tart és vigyáz hogy semmi az fetérbe elrőytve ne maradgyon. Innét vagy az amaz régi példabefédis; Ezer bizonság az lelki esmeret. Szinte ilyen formán fient Peteris, az Istenhez való jó lelki esmeretnec kérdeződését, az elmenec bátorságáért tőtte; midön mi az Christusnac kegyelme felől bizonyofoc lévén, magunkat rettenetlenül az Isten elejébe állattyc. Es az Sidokhoz irott levélben, az bűnnec lelki esmeretnélkül lenni, annyit téfen mint mentségeseeké avagy megoldoztattacká lenni, hogy az bűn minket többé ne vádolhasson.

16. Annakokaért az miképpen hogy az czelekedetec az emberekre néznec, azonképpen az lelki esmeret az Istenre vitetic: hogy ilyenképpen az jó lelki esmeret egyéb semmi ne legyen, hanem az fivnec belső tökelletsége. Az melly értelemben írja a fient Pál, hogy az Törvénnec fő summája az jó lelki esmeretbeli és tettetésnélkül való Hitbéli feretet. Annakutánna ugyan azon caputban aztis megmutattya, melly igen külömbözzon az jó lelki esmeret, az köz esmerettül avagy tudástól az mint midön azt mondgya, hogy némellyec az hitben hajótörést fenyedtenec, mivel hogy az jó lelki esmeret elhadtác. Melly igeckel érteni adgya, hogy az jó lelki esmeret élő kívánság legyen az Istenec főlgalni, és igaz buzgósági-

ság istencsül és fientülélni. Néha bizonyara elterjed az emberekreis, az mint midön fient Pál az Apaftaloc czelekedetiben bizonyittya, hogy ő a- Aß. 24. v. 16.
zon igyekezett, hogy jó lelki esmerettel járhasson az Isten előtt és az emberec között. De ez azért mondatinc, mivel hogy az jó lelki esmeretnec gyümölcszei az emberekreis elfarmaznac és kiáradnac. Tulaydonsági fől-lás ferint pedig czac az Istenre néz az mint előb megmondatott. Innét vagy az azt mondgyuc, hogy valamelly törvény akkor kötelezze az Lelki esmeretet, midön az embert egy általlyában mindeneftől fogva engedelmességre kéferíti és kötelefíti felebaráttynac tekinketi kívül, mint ha senkivel nem egyébbel, hanem czac az Istennel volna ügye. Példa erre, hogy az Isten nem czac azt paranczollya meg, hogy az mi elménket nem czac fűzen és tisztán tartsuc minden bujaságtól; hanem minden oczmány befédet és külső faytalanságotis megtilt. Ez törvént tartozom én az én lelkem esmeretiben megtartani, ha finte ez világon czac egy ember fe élneis, az kit azzal megbotránkozathatnéc. Ilyenképpen az ki tisztátalan bujaságra adgya magát, az olyan nem czac azért vétkezic, hogy felebaráttynac gonof példát ad, hanem az ő lelki esmeretit büntetésre kötelezi az Istennel. Az ő magokban közferő és fhabadon hagyott dolgoknac más értelme és módgya vagy. Mert azoktul meg kellene magunkat tartoztatnunc, hogyha valamimódon botránkozást ferzenénec, de mindazáltal fhabad lelki esmerettel. Ilyenképpen fől fient Pál az Bálványoknac fenteltetett hűsről: Ha valaki azt mondangya (ugymond) Bálványoc áldozattya ez, tehát ne egyél benne, az lelki esmeretert: Nam azt mondom pedig, hogy az tennen magad lelki esmeretért, hanem az máséért. Vétkeznéc az hívő ember, hogy ha előfőer valamelly erőtlen hitüről megintetvén, ugyan mégis ennéc ez ilyen hűsből. De akarmelly fűkséges legyenis az atyafüra nézve ez a maga megtartoztatás az mint az Istentől iratic slonkbe, de ugyan nem fűnic azért meg, az lelki esmeretnec fhabadságát megtartani. Láttyc azért hogy miképpen ez törvény az külső czelekedetert kötelezvén, az lelki esmeretet ugyan mégis

kötelezésnélkül fhabadságban

hadgya.

* *

*